ZVLÁŠTNÍ OTISK Z ČASOPISU NÁRODNÍHO MUSEA
ODDÍL PŘÍRODOVĚDNÝ: ROČ. CXVI - Č. 2 - 1947

Vojen Ložek

MALAKOZOOLOGICKÉ NOVINKY Z ČSR. I.[1]

V tomto přehledu jsou shrnuty nové nálezy vzácných nebo jinak zajímavých měkkýšů z území ČSR. Podle okolností jsou jednotlivé údaje doplněny poznámkami a vysvětlivkami z oboru zoogeografie, ekologie nebo faunistiky. Práce má za úkol stručně a přehledně podat zajímavé výsledky malakozoologického průzkumu ČSR a umožnit rychlou a spolehlivou orientaci, zvláště pro podrobnější studie faunistické a zoogeografické.

Succinea elegans RISSO.

Byla zjištěna v Severočeském hnědouhelném úvalu, kde žije dosti hojně na březích jezer („plánů") v okolí Dolního Jiřetína. Tento nález ukazuje, že S. elegans je dosti hojná v nížinách severozápadních Čech.

Vertigo alpestris ALDER.

Tento boreoalpinský druh byl sbírán na Ostrém u Milešova v Českém Středohoří, což znovu ukazuje, že žije na vhodných místech i v nízkých teplých polohách.

Dále žije *V. alpestris* ALD. poměrně hojně ve vápencové oblasti Nízkých Tater jižně Liptov. Sv. Mikuláše; vystupuje zde i nad lesní hranici a žije i na výslunných skalních stěnách — tak na příklad velmi hojně na dolomitových štítech Krakovy Hole ve výši asi 1600 m.

Truncatellina claustralis GREDLER.

Tento vysoce teplomilný mediterranní plž žije dosti hojně na teplých skalních stěnách Zadielské doliny v Jihoslovenském Krasu. Je to první jeho stanoviště na Slovensku i v Západních Karpatech vůbec.

Pupilla bigranata ROSSMÄSSLER.

Žije roztroušeně na skalních stěnách Zadielské doliny v Jihoslovenském Krasu. Její výskyt v této oblasti je velmi zajímavý, poněvadž běží o první bezpečné zjištění na Slovensku i v celých Západních Karpatech.

[1] Navazuje na publikace:
VOJEN LOŽEK: Nová naleziště některých vzácných měkkýšů. Věda přírodní XXII, Praha 1944.
VOJEN LOŽEK: Některé nové nálezy vzácnějších měkkýšů. ČNM, CXV, p. 148. Praha 1946.

125 - 134

Pupilla sterri v. VOITH.

Byla zjištěna v Nízkých Tatrách jižně Liptov. Sv. Mikuláše, kde žije hojně na výslunných dolomitových štítech Krakovy Hole ve výši asi 1600 m. Zajímavé je, že nebyla nikde jinde v okolí nalezena, ačkoli je tam všude dostatek vhodných vápencových stěn s jižní exposicí.

Agardhia bielzi Rossm. (Iľanovská dolina — Foto V. J. Staněk).

Agardhia bielzi ROSSMÄSSLER.

Tento význačný karpatský prvek žije v Iľanovské dolině v Nízkých Tatrách jižně Lipt. Sv. Mikuláše; obývá velkou vápencovou ssuť, hustě porostlou trsy *Saxifraga aizoon*, *Sedum album* a *carpathicum* ve výši asi 1000 m nad soutěskou Vráta.

Vallonia enniensis GREDLER.

Byla zjištěna další naleziště ve středních Čechách: Plaňany u Peček (1 ex. v náplavu); Lidice a Dolany u Kladna — zde žijí poměrně silné populace na vlhkých údolních lukách.

Zebrina detrita MÜLLER.

Byla sebrána na 5. nalezišti v Čechách: jižní svah (stepní stráň) návrší Skalky u Řísut (západně Slaného).

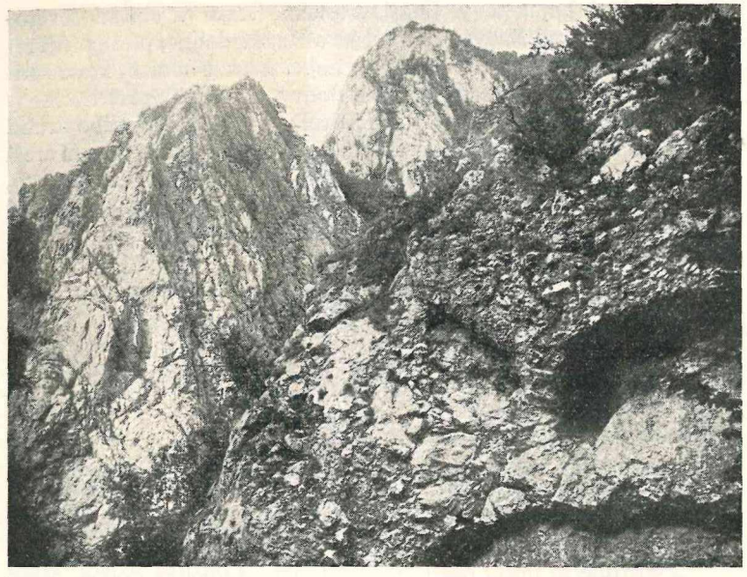
Poměrně hojná je v Jihoslovenském Krasu, kde obývá v masách krasové stepi a škrapová pole na jižních srázech vápencových plošin: Poronya nad Domicí, Jablonov, Hrhov, Nagy Várad, Zadiel, Turňa n. B., Alsó hegy. Na jižním srázu Hrhovské plošiny nad Hrhovem dosahuje nadmoř. výšky přes 700 m, což je doposud nejvyšší výskyt v ČSR.

Alopia bielzi clathrata ROSSMÄSSLER.

Žije ve značném množství na stěnách kaňonu Zadielské doliny u Turni v Jihoslovenském Krasu, odkud byla již dříve udávána maďarskými sběrateli. Je typickým prvkem vápnobytným (kalcikolní), obývajícím výhradně vápencové stěny zcela po způsobu plžů z rodu Chondrina nebo Pyramidula. Ačkoli je v Zadielské dolině velmi hojná, nebyla nikde jinde v okolí nalezena. Zoogeograficky je toto stanoviště velmi významné, neboť běží o jediný výskyt zástupce sedmihradského rodu Alopia v Západních Karpatech (a tím i v ČSR).

Cochlodina orthostoma Menke.

Hojnější výskyt v Českém Středohoří potvrzují dvě nová naleziště: Ostrý u Milešova a Sukoslav u Kostomlat.

Partie z kaňonovité části Zadielské doliny v Jihoslovenském Krasu — typické stanoviště plžů *Truncatellina claustralis* Grd., *Pupilla bigranata* Rsm. *Alopia bielzi clathrata* Rsm.

Poměrně hojný je tento plž ve vápencové oblasti Nízkých Tater jižně Lipt. Sv. Mikuláše: žije zde nejen v dolinách, ale stoupe i vysoko nad lesní hranici — na severním svahu Krakovy Hole byl sebrán 1 živý jedinec v holé vápencové ssuti ve výšce téměř 1700 m. — Hojná, místy velmi hojná, je tato Cochlodina v Jihosloven. Krasu, zvláště v jeho východnější části.

Cochlodina parreyssi ROSSMÄSSLER.

Tento typický karpatský prvek žije roztroušeně ve vápencové oblasti Nízkých Tater jižně L. Sv. Mikuláše; drží se zde nižších poloh a byl zjištěn v dolině Demänovské, Iľanovské, Bielské a Svatojánské. — Mnohem hojnější je v Jihoslovenském Krasu, zvláště ve východnějších částech tohoto území — zde místy patří k nejhojnějším plžům z čeledi *Clausiliidae*. Nezřídka žije i v trhlinách a děrách v holých škrapových polích.

Laciniaria cana HELD.

Bylo zjištěno 7. naleziště na Křivoklátsku: údolí severně Dlouhého Hřebene (465 m) v povodí Lánského potoka — žije zde dosti hojně ve smíšeném listnatém lese na svahových ssutích (vždy pod korou kmenů!).

Poměrně hojná je v Jihoslovenském Krasu v oblasti severozápadně Turni nad Bodvou: Zadielská a Hájská dolina, plošina Áji rét u Hačavy, Lötör a Mész kö u Borky; hojná je též v horách, které sousedí s Krasem na severu: údolí horní Bodvy, hora Csükerész.

V této krajině byly zjištěny též 3 druhy (kromě rozšířeného druhu *Laciniaria turgida* ROSSM.) z podrodu *Pseudalinda*, jejichž hlavní areál leží východněji, zvláště v Sedmihradsku a Východních Beskydech, takže jejich výskyt v této části Západních Karpat je značně zajímavý (dříve byly udávány jen ze severních částí Záp. Karpat: Halič, oblasti na slovensko-polských hranicích); jsou to:

Laciniaria elata (Zgl.) ROSSMÄSSLER.

Žije roztroušeně v lesích vyšších poloh: Zadielská dolina, Lötör a Mész kö u Borky, Felsö hegy nad Hrhovem; údolí horní Bodvy, hora Csükerész.

Laciniaria gulo BIELZ.

Tato krásná veliká *Pseudalinda* byla doposud sbírána jen v údolí horní Bodvy, kde žije dosti hojně.

Laciniaria stabilis L. PFEIFFER.

Vyskytuje se místy dosti hojně v lesích: Zadielská dolina, Mész kö a Lötör u Borky, Áji rét u Hačavy, Miglinc u Šomod; údolí horní Bodvy, hora Csükerész.

Všechny tyto 3 *Laciniarie* z podrodu *Pseudalinda* jsou charakteristické lesní prvky arborikolní, t. j. žijí při starých kmenech a pařezech.

Balea perversa LINNÉ.

Zjištěno další naleziště v Českém Středohoří: Hrádek (565 m) u Třebenic.

Fusulus varians C. PFEIFFER.

Byl sbírán na 3 stanovištích v českém Rudohoří: Steinl u Brandova — pod korou smrkových pařezů ve smíšeném starém porostu (buk, klen, jilm, smrk) na čedičových ssutích. Kolega Jar. Brabenec zjistil tento druh též v údolí nad Rýzmburkem a v údolí nad Lomem (Brückner Grund) u Duchcova při patě starých bukových kmenů. — Tento plž je význačným prvkem horských lesů a žije stejným způsobem a na podobných místech jako *Clausilia cruciata* STUD. nebo *Goniodiscus ruderatus* STUD.

Goniodiscus perspectivus MÜHLFELDT.

Žije v Českém Středohoří na severním úpatí Lhoty u Milešova; toto naleziště má význam zoogeografický, poněvadž leží velmi daleko na severozápadě.

Tento druh žije též roztroušeně v Jihoslovenském Krasu v okolí Turni: Zadielská dolina, Mész kö u Borky, Miglinc u Šomod; také

v horách těsně při severním okraji Jihoslov. Krasu: údolí horní Bodvy, hora Csükerész; na rozdíl od poměrů v Čechách, kde populace bývají silné a úzce místně omezené, jsou populace slovenské slabé a široce roztroušené; přicházejí též ve svahových lesích až do 1000 m.

Vitrea transsylvanica CLESSIN.

Žije dosti hojně v Nízkých Tatrách jižně Lipt. Sv. Mikuláše: v dolinách Ilanovské, Bielské a Svatojanské; zajímavé je, že místy stoupe i nad hranici lesů: Krakova Hola (asi 1600 m), Na Pusti (asi 1450 m).

Vitrea contracta WESTERLUND.

Četná nová naleziště ve středních a severozápadních Čechách ukazují, že tento druh je mnohem hojnější než se dříve předpokládalo. Bělohorská plošina[2]: Malá Ohrada u Jinonic, Tuchoměřice; Hostouň, Dobrovíz, Dolany a Lidice u Kladna. — Polomené hory: Strážnice u Mělníka. — Střední Polabí: údolí jižně Řepína (rozhraní Polomených h. a Polabí jižně Mšena). — Džbán: Pochvalov u Loun. — České Středohoří: Solanská hora u Třebenic. Tento plž žije buď v sušších lesích nebo ve volné krajině terikolně na stepních stráních.

Vitrea inopinata ULIČNÝ.

Byla zjištěna další 3 naleziště v Čechách: Ostrý u Milešova (10. naleziště v severozápadních Čechách); kromě toho byla sbírána také na 2 nalezištích ve středních Čechách, a to v Polabí u Kolína: Bedřichov u Kolína a úvoz státní silnice blíže hostince „U slunce" nedaleko Vítězova. Tedy celkem je známo z Čech již 12 recentních nalezišť. *V. inopinata* Ul. žije též v Jihoslovenském Krasu, kde dává přednost extrémně horkým krasovým stepím na jižních srázech (škrapová pole): Borzová u Plešivce, Jablonov, Hrhov, Zadiel, Miglinc u Šomod.

Phenacolimax kochi ANDREAE[3].

1 exemplář byl sebrán v Zadielské dolině u Turni v Jihoslovenském Krasu. Tento nález ukazuje na značné rozšíření tohoto plže v Západních Karpatech.

Fruticicola villosula ROSSMÄSSLER.

Tento západokarpatský prvek byl sbírán v dolinách na severním svahu Nízkých Tater: Demänovská, Ilanovská, Bielská dolina jižně L. Sv. Mikuláše. Žije na vlhčích místech údolních luk nebo v porostech devětsilu.

Perforatella bidens CHEMNITZ.

Žije poměrně hojně v Českém Středohoří (údolní olšiny) a dosahuje zde přes 400 m výšky (nejvyšší známé stanoviště v Če-

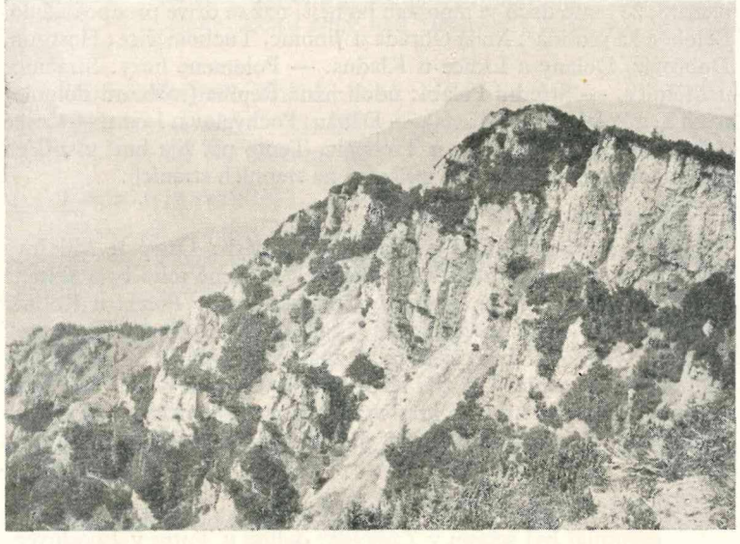
[2] Zeměpisné celky jsou uvedeny podle úpatnicových generálních map.

[3] VOJEN LOŽEK: Příspěvek k poznání československých plžů z čeledi Vitrinidae. ČNM, CXVI, Praha 1947.

chách): Štěpánov, údolí Bořislavky (nad Rtyní), severní úpatí Lhoty mezi Pálčí a Milešovem, mezi Černčicemi a Milešovem (zde až 450 m vysoko!). Kromě Středohoří byla též zjištěna v Pozdeňském údolí u Slaného v oblasti Džbánu.

Perforatella dibothrion KIMAKOWICZ.

Liší se od předešlé nejen konchyliologicky a anatomicky, nýbrž i způsobem života: *Perforatella bidens* CHEMN. žije v lužních lesích a v údolních olšinách, kdežto *P. dibothrion* KIM. stoupe mnohem výše a žije v ssuťových vlhkých lesích na svazích i na vrcholových plošinách: byla zjištěna u Hačavy v Jihoslovenském Krasu ve výši asi 700 m.

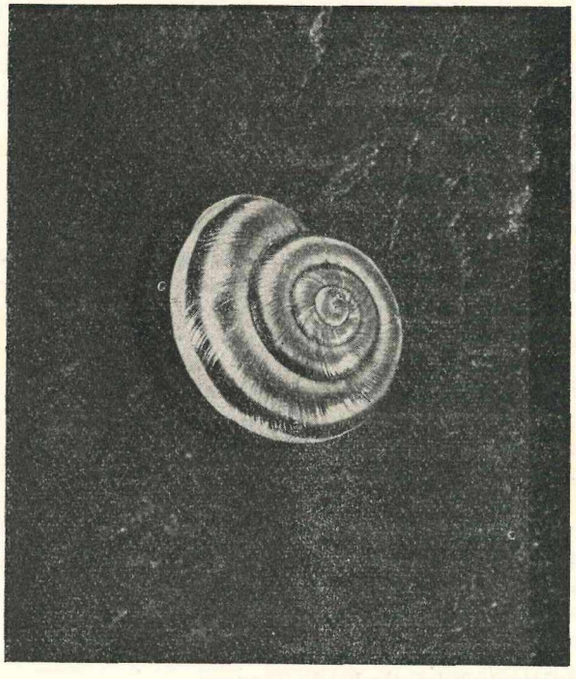
Dolomitové stěny na Krakově Holi v Nízkých Tatrách. Význačné naleziště plžů *Vertigo alpestris* Ald., *Pupilla sterri* Voith a *Helicigona cingulella* Rossm. — výška asi 1600 m (foto O. Leiský)

Helicigona cingulella ROSSMÄSSLER.

Tento význačný karpatský prvek žije dosti hojně ve vápencové oblasti Nízkých Tater jižně Liptovského Sv. Mikuláše. Nejraději má vápencové a dolomitové stěny při horní hranici lesa a nad ní: Poludnica (1500 m), Na Pusti (1450 m), Krakova Hola (1700 m); řidčeji přichází i v dolinách: Demänovská a Bielská dolina. Zvláštní zálibu jeví pro skalní převisy (abri). Na chráněných skalách v klečovém pásmu, bývají jeho populace často velmi početné a shluky o 50—100 jedincích, kteří sedí na skalní stěně nahloučeni těsně vedle sebe, nejsou nijak vzácné.

Helicigona rossmaessleri L. PFEIFFER.

Tento opomíjený plž byl zjištěn v dolinách Nízkých Tater jižně L. Sv. Mikuláše: Demänovská, Ilanovská a Svatojánská dolina; dále byl sbírán též na Poludnici ve výši asi 1400 m. Miluje zarostlé skalky, bohatě porostlé mechem i jinými rostlinami (hlavně *Saxifraga aizoon*). — Dále byl tento hlemýžď zjištěn v Jihoslovenském Krasu, kde žije jen v nejvyšších polohách (na rozdíl od Níz. Tater, kde žije hlavně v dolinách): Mész kö a Nagy Holló kö u Borky. Ve vápencových částech Západních Karpat je pravděpodobně mnohem hojnější než se předpokládá.

Helicigona rossmaessleri L. Pf. (Ilanovská dolina — Foto V. J. Staněk).

Helix lutescens ROSSMÄSSLER.

Žije roztroušeně v nížině u Turni na jihovýchodním úpatí Jihoslovenského Krasu: Nagy Várad, Dvorníky, Turňa nad Bodvou. Zajímavé je, že nikde neproniká do hor (ani nad 300 m!) jako příbuzný *Helix pomatia* L., který stoupá do 600 m i výše (na př. v Zadielské dolině).

Spiralina vorticulus TROSCHEL.

Jediný živý exemplář byl sebrán v Lodenickém rybníce u Mšece na horním Kačáku. Tento nález je velkým překvapením, neboť tento okružák žije v Čechách jen roztroušeně ve středním Polabí a nikde mimo tuto oblast nebyl dosud zjištěn. Tento objev ukazuje, že i průzkum menších rybničných soustav a pánví může někdy přinést pozoruhodné výsledky.

Anisus septemgyratus BIELZ.

Autor sebral 3 pěkné živé exempláře v tůních jižně Turni nad Bodvou v nížině při jihovýchodním úpatí Jihoslovenského Krasu. *Anisus septemgyratus* Blz dává přednost hlubším tůním se stálou vodou, čímž se liší od druhů *Anisus spirorbis* L. a *A. leucostomus* MILL., kteří milují mělké periodické vody, zvl. luční bažiny. Tento nález je důležitý i faunisticky, poněvadž s velkou pravděpodobností[4] běží o první bezpečný recentní nález na Slovensku i v ČSR vůbec.

Acme polita HARTMANN.

Byla zjištěna 2 nová stanoviště v Českém Středohoří: severní úpatí Lhoty u Milešova a Vlastislav u Třebenic (náplav Modly).

Na Slovensku žije dosti hojně ve vápencové oblasti Nízkých Tater jižně Lipt. Sv. Mikuláše; zde vystupuje až nad lesní hranici a v těchto vysokých polohách žije i na holých výslunných skalách: dolomitové stěny Na Pusti asi 1450 m vysoko. — V Jihoslovenském Krasu je *Acme polita* HTM. velmi hojná v kaňonu Zadielské doliny.

Helicella striata MÜLLER.[5]

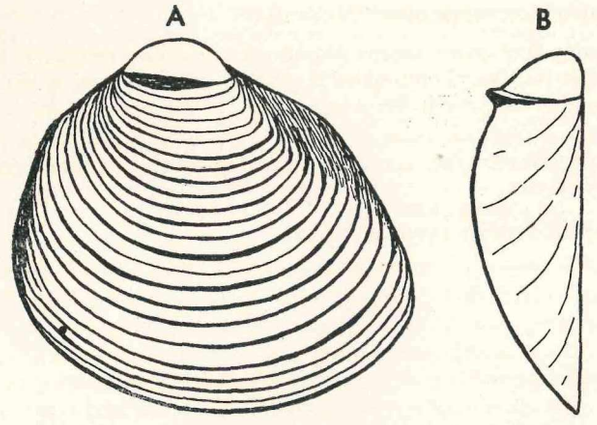
K publikovaným již 71 nalezištím tohoto plže, která měl autor příležitost prozkoumat, přibyla ve velmi krátké době další: Řipec, Otruby, Královice, Hradiště u Bakova, Lisovice (všechna v okolí Slaného); Mlazice, Bundol u Střednice, Hleďsebe, Řepín, Hluboká, strouha u Chotětova, Kropáčova Vrutice, údolí mezi Vys. Libní a Kr. Vruticí (všechna v širším okolí Mělníka na rozhraní Polabí a Polomených hor); Semice (Hora) u Lysé n. Labem, Oškobrh a Vrbice u Poděbrad; Liběšice u Bíliny v Č. Středohoří. Tedy celkem 16 dalších výskytů, které vesměs potvrzují výsledky již publikované.

Fruticicola lubomirskii ŚLOSARSKI.

Byla zjištěna na 2 nových nalezištích ve středních Čechách: údolí Klíčavy u myslivny Klíčavy a Jelení luh (obě lokality leží v lánské oboře na Křivoklátsku). Mají velkou důležitost zoogeografickou jako nejzápadnější výskyt této Fruticicoly. Dosavadní nejzápadnější bod areálu tohoto druhu byla soutěska Džbán v Divoké Šárce u Prahy.

[4] Některé maďarské prameny jsou dnes prakticky nedostupné.

[5] VOJEN LOŽEK: Ekologická studie plže Helicella striata O. F. Müller. ČNM, CXVI, Praha 1947.

Pisidium moitessierianum Paladilhe. A. Pohled s pravé strany. — B. Profil zepředu (Podle exempláře z Jihoslovenského Krasu kreslil V. Ložek).

Pisidium moitessierianum PALADILHE 1866.

Autor sebral 1 typickou lasturu na břehu říčky Turni jižně Dvorník (Jihoslovenský Kras). Tento nález je velmi zajímavý, neboť běží především o nový druh pro ČSR a zároveň i pro karpatskou oblast a dunajskou kotlinu. PAUL EHRMANN (1933) uvádí tohoto mlže poměrně vzácně ze západní Evropy: Anglie, Nizozemí, Dánsko, části Německa a Francie, některá alpská jezera — podle těchto údajů má náš nález značný význam zoogeografický, poněvadž rozšiřuje areál tohoto druhu velmi daleko na východ. *P. moitessierianum* PAL. je zajímavé i po stránce systematické, jelikož náleží do podrodu *Neopisidium* ODHNER, který se liší od podrodu *Eupisidium* ODHNER (kam patří všechna naše ostatní *Pisidia*) nedostatkem zvláštního branchiálního orgánu a jen jedním párem žaber. Konchyliologické znaky jsou dosti nápadné: od většiny našich *Pisidií* se odlišuje jasně přítomností vrcholových lišt; velmi se podobá druhu *Pisidium supinum* A. SCHM., avšak je mnohem menší (délka nedosahuje 2 mm!!), břichatější a jemněji rýhované. Typické je zvláštní postavení vrcholových lišt, které jsou posunuty na stranu a stojí horizontálně! (u *P. supinum* A. SCH. a *P. henslowanum* SHEP. jsou vrcholové lišty vertikální).

RÉSUMÉ

NOUVELLES MALACOLOGIQUES DE ČSR. I.

Les plus importantes indications de cette liste sont les deux suivantes: *Anisus septemgyratus* BIELZ — vit dans les marais dans les environs sud de Turňa sur Bodva (Slovaquie orientale, près de Košice). Cette découverte est d'après la littérature accessible la première trouvaille récente en Tchécoslovaquie.

Pisidium moitessierianum PALADILHE — 1 coquille typique sur la rive du ruisseau Turňa dans les environs sud de Dvorníky (Slovaquie orientale, près de Košice). Cette découverte est très intéressante, car il s'agit d'une espèce nouvelle pour la Tchécoslovaquie ainsi que pour la région des Carpathes et du Danube central. Paul Ehrmann (1933) indique ce bivalve de l'Europe occidentale où il vit assez rarement: Angleterre, Pays-Bas, Danemark, quelques parties d'Allemagne et de France, quelques lacs des Alpes — d'après ces indications notre trouvaille a une grande importance zoogéographique, parce qu'elle étend l'aire de cette espèce très loin en Orient.